

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА РАСПРАВУ О УСТАВНОМ ПОЛОЖАЈУ СУДСТВА

(страница 3)

САДАШЊЕ УСТАВНО РЕШЕЊЕ О ПРАВОСУЂУ

(страница 12)

НАЦРТ ПОТКОМИСИЈЕ

(страница 13)

УСТАВНЕ ОДРЕДБЕ О ПОЛОЖАЈУ СУДСТВА У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ

(страница 15)

ОСНОВНА НАЧЕЛА НЕЗАВИСНОСТИ СУДСТВА

(страница 20)

Поштовани читаоци,

Имајући у виду предстојеће уставне промене и њихов значај за независно, ефикасно и одговорно судство, Друштво судија Србије одлучило је да узме учешће у сагледавању и осмишљавању уставних решења којима би се обезбедиле гаранције судске независности и начин њиховог остварења.

Оквирним планом рада за период од октобра 2003. до октобра 2004. године, усвојеним на Скупштини Друштва судија 25. октобра 2003. године, одређени су задаци које Друштво треба да оствари у следећих годину дана.

Реализујући један од задатака дефинисаних Програмом рада, Друштво је урадило пројекат „Уставно утемељење независности судства“, за који је добијена финансијска подршка ОЕБС-а (OSCE).

Методологијом пројекта су предвиђене три фазе, чији опис дајемо у наставку.

Прва фаза је у току, а њен циљ је да Друштво дефинише полазне основе за расправу о уставном утемељењу независности судства, после расправе у свим одељењима Друштва. Она предвиђа следеће пројектне активности:

- формирање Комисије Друштва судија Србије за уставна питања
- дефинисање полазних ставова Управног одбора о независности судства, на основу предлога наведене Комисије
- достављање тог документа одељењима Друштва
- дискусија по одељењима о документу, избор по једног координатора у сваком одељењу
- достављање примедби на документ Управном одбору
- после разматрања примедби од стране Комисије за уставна питања, Управни одбор усваја полазне основе за уставно утемељење независности судства. Пројекат је управо у овој фази, јер је Управни одбор 13. новембра 2003. усвојио документ.

- свако одељење бира по 5 представника који ће бити учесници расправа о независном судству на округлим столовима

- организовање 4 округа стола у Београду, Нишу, Крагујевцу и Новом Саду о полазним основама за уставно утемељење независности судства. На сваком округлом столу биће изабрана по два члана Комисије Друштва судија за уставна питања. Закључци са расправа биће саставни део коначног предлога Друштва судија о уставном утемељењу независности судства. О динамици ове и свих даљих активности биће обавештења преко одељења и преко Информатора.

Друга фаза има за циљ упознавање стручне и опште јавности са ставовима Друштва о уставним решењима везаним за независност судства, односно предвиђа јавну кампању о уставној реформи и питањима везаним за правосуђе. Ова фаза имаће следеће пројектне активности:

- Организовање 4 јавне трибине за грађане, у Београду, Нишу, Крагујевцу и Новом Саду. Учествоваће по 5 изабраних представника одељења Друштва на расправама у одељењима, односно 22 одељења по 5 представника, као и представници Управног одбора или Комисије за уставна питања.

- Након тога ће бити одржана 4 округа стола за стручну јавност. Учесници ће опет бити представници одељења, правних факултета, невладиних организација, међународних организација (обавезно Савета Европе и ОЕБС), уставне поткомисије, Уставног суда, Савета за реформу правосуђа, Скупштинских одбора итд. Биће 40-50 учесника на сваком округлом столу.

- На крају ће Комисија за уставна питања Друштва судија сачинити коначан предлог за уставно утемељење независности судства и поднети га Управном одбору на усвајање.

У трећој фази циљ Друштва је да представи свој предлог за измену устава широј и стручној јавности и да утиче на усвајање предлога својих уставних решења. Главне активности ће бити следеће:

- конференција за новинаре у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу

- оглашавање у средствима јавног информисања

- учешће у јавним расправама о уставним питањима

- представљање свог предлога Савету за реформу правосуђа

- подношење предлога уставној поткомисији

- праћење рада уставне поткомисије у делу који се односи на правосуђе

- јавно реаговање на рад уставне поткомисије

- издавање разних адекватних публикација

Полазне основе за расправу о уставном утемељењу судства усвојио је Управни одбор Друштва на седници одржаној 13. новембра 2003. године.

Овај број „Информатора“ садржи:

- полазне основе за расправу о уставном утемељењу независности судства,

- садашња уставна решења о правосуђу,

- нацрт решења овог питања досадашње уставне поткомисије Скупштине РС,

- уставна решења о положају судства у државама са сличном традицијом и правним системима (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Македонија),

- међународне акте који су смерница за остварење независности судства демократским државама и државама које теже демократији: „Основна начела независности судства“ Генералне скупштине УН из 1985. године, „Препоруку бр. Р (94) чланицама о независности, ефикасности и улози судија“ Комитета министара Савета Европе државама чланицама из 1994. године и „Европску повељу о закону за судије“ Савета Европе из 1998. године.

Надамо се да ће овај тематски број Информатора бити подстицај за судије и законодавца за изналажење најбољег уставног решења независности и ефикасности судства у садашњим условима и непрестано залагање за остварење ових принципа.

РЕДАКЦИЈА

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА РАСПРАВУ О УСТАВНОМ ПОЛОЖАЈУ СУДСТВА

При изради полазних основа пошло се од:

- **Садашњег уставног положаја судства**
(Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 1/90);
- **Уставне повеље Државне заједнице Србије и Срне Горе**
(„Службени гласник Србије и Црне Горе“, бр. 1/2003);
- **Радних материјала Уставне поткомисије за положај правосуђа;**
- **Досадашње праксе у законском уређењу положаја судства**
(Сет правосудних закона и њихове измене и допуне);
- **Међународних извора права на независан и непристрастан суд и препорука о остваривању овог права**
(Међународни пакт о грађанским и политичким правима Генерална скупштина ОУН 1966, Универзална декларација о људским правима Генерална скупштина ОУН 1948, Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода Савет Европе 1950, Основна начела независности судства Генерална скупштина ОУН 1985, Препорука бр. Р (94) 12 Комитета министара Савета Европе о независности, ефикасности и улози судија из 1994, Европска повеља о закону за судије Савет Европе 1998, Мишљења Консултативног савета судија Европе при Савету Европе).

У одређењу уставног положаја судства неопходно је:

- јасно дефинисати шта се подразумева под независношћу и самосталношћу судова, као органа, и судија, као носилаца судске вла-

сти, као и јасно дефинисање гаранције независности,

(ово је неопходно да би се онемогућило да се законима и њиховим изменама „изиграју“ уставом прокламована независност судија и његове гаранције)

– разликовати послове у суду који представљају вршење судске власти („суђење“) од оних који представљају вршење „судске самоуправе“ (годишњи распоред судија, мерила за оцену успешности рада, дисциплинска одговорност судија, избор и разрешење судије и сл.),

(од овога зависи којем органу, Врховном суду или Високом савету правосуђа, ће бити поверено да обезбеђује практичну примену гаранција независности)

– разликовати независност судија од њихове одговорности у вршењу судијске функције и обезбедити њихово паралелно јачање, а не остваривати једно на рачун другог.

СУДСКА ВЛАСТ

Предлог:

Судска власт припада судовима као самосталним и независним државним органима.

Организација судова, њихово оснивање, укидање, надлежност, састав и судски поступци уређују се законом за који је гласало више од две трећине народних посланика.

Судови могу бити судови опште и посебне надлежности.

Не могу се оснивати ванредни судови, нити се војни судови могу оснивати у мирнодопским условима.

Врховни суд Србије је највиши суд у Републици Србији.

Коментар:

Важећи Устав усваја начело поделе државне власти на законодавну, извршну и судску и прописује да судска власт припада судовима, да се њихова организација, оснивање, надлежност и састав, као и судски поступци уређују законом, и да је Врховни суд највиши суд у Републици Србији.

С обзиром на законодавну праксу у последње три године, када су закони који се односе на правосуђе и судске поступке више пута мењани са нејасном концепцијом, да су неке измене биле проглашене неуставним од стране Уставног суда и да су биле у очигледној супротности са међународним стандардима, неопходно је обезбедити стабилност законског оквира за положај и рад судова и судија тако што ће се захтевати двотрећинска већина гласова народних посланика за усвајање и измену ових закона.

Такође је потребно поставити уставну заbranу за оснивање ванредних судова, као и војних судова у мирнодопским условима.

НЕЗАВИСНОСТ СУДИЈЕ

Предлог:

Судија је независан и непристрастан у свом раду и одлучивању и дужан је једино да се придржава Устава, закона и других општих аката.

Судија је слободан у заступању свог схватања чињеница и права у свему о чему одлучује и, изузев у писаном образложењу одлуке, није дужан да било коме објашњава своја чињенична и правна схватања.

Забрањено је коришћење јавног положаја, средстава јавног обавештавања и било које јавно иступање којим се утиче на ток и исход судског поступка, као и сваки други утицај на суд.

Коментар:

Важећим Уставом се прокламује независност судова у њиховом раду и одлучивању.

Иако се помиње само независност судова, као органа судске власти, јасно је да се она односи и на судије, као носиоце судске власти унутар судова.

У Уставу би ипак требало експлицитно поминути и независност судија. Поред независности у односу на извршну и законодавну власт, потребно је Уставом гарантовати и њихову међусобну независност, као и забранити сваки недозвољен утицај на њих.

ИМУНИТЕТ

Предлог:

Нико ко учествује у суђењу не може бити позван на одговорност за мишљење дато приликом доношења судске одлуке, а поступак због кривичног дела учињеног у вршењу судијске дужности се не може водити нити притвор може бити одређен без одобрења Високог савета правосуђа.

Коментар:

Садашњи Устав свима који учествују у доношењу судске одлуке (судијама и судијама поротницима) гарантује да не могу бити позвани на одговорност за изнето мишљење нити могу бити притворени без одобрења Народне скупштине у поступку покренутом због кривичног дела учињеног у вршењу судијске функције.

Овако одређени имунитет судија има два недостатка.

Први, што о њиховом имунитету не одлучује орган судске власти већ Народна скупштина, као орган законодавне власти. О имунитету народног посланика одлучује Народна скупштина (члан 77), а о имунитету члана Владе одлучује Влада (члан 91). Тиме су судије стављене у другачији положај од функционера друге две гране власти, што нарушава принцип поделе и равноправности законодавне, извршне и судске власти.

Други недостатак се огледа у томе што је имунитет судије слабијег „капацитета“ од имунитета народног посланика и члана Владе. Против њих

се, уколико се позову на имунитет, не може водити кривични поступак без одобрења Народне скупштине, односно Владе. Имуитет судија не обухвата овакву бенефицију.

ВИСОКИ САВЕТ ПРАВОСУЂА

Предлог:

Високи савет правосуђа је независан и самосталан орган које врши послове одређене Уставом (избор и разрешење судија и председника судова, дисциплинска одговорност, имунитет и стручно усавршавање судија, предлагање судског буџета) и законом, ради остваривања независности и самосталности судова, као органа судске власти, и независности и непристрасности судија у вршењу судијске функције.

Високи савет правосуђа има једанаест чланова од којих шест бира Народна скупштина на предлог Председника Републике, из реда истакнутих правника, а остале бирају судије међу собом на начин којим се обезбеђује најшира заступљеност судства.

Мандат чланова траје 5 година и не могу бити бирани два пута узастопно.

Високи савет правосуђа сам утврђује поступак свог рада.

Коментар:

Високи савет правосуђа (правосудни савет, судски савет или неки други одговарајући назив) представља независан орган судске власти, чији је задатак да ублажи или спречи утицај две друге гране власти на судску, којим би била доведена у питање њена независност. Дакле, овај орган треба да обезбеди примену начела независности судија, тј. да уставне и законске гаранције судијске независности буду стварно поштоване у пракси.

Овакав орган постоји у већини европских земаља. Савет Европе је издао више препорука у којима су постављени стандарди у вези са његовим саставом и начина избора чланова, надлежностима и начином рада.

Постојање оваквог органа није предвиђено важећим Уставом, али је Законом о Високом савету правосуђа овакав орган устројен и код нас.

Међутим, он није у свему устројен у складу са међународним стандардима.

Један од недостатака је што није обезбеђено да чланови из реда судија нису изабрани непосредно од свих својих колега на начин којим се обезбеђује најшира заступљеност судства.

Првенствено због уставних ограничења, његова надлежност је сужена само на поступак избора судија. Изменама у сету правосудних закона упорно се ишло на сужење његове и овако уске надлежности. То је било могуће јер нису постојале уставне одредбе које би предвиделе постојање једног оваквог органа са јасно одређеном надлежношћу.

У будућем уставу треба предвидети постојање таквог независног и самосталног органа (Високи савет правосуђа, судски савет или неки други назив. У овом документу се користи назив Високи савет правосуђа пошто орган под тим називом већ постоји код нас).

Независност тог органа била би обезбеђена тиме што ће се гарантовати да у његовом саставу већину чине судије и што сами уређују правила свог рада.

У надлежност би му требало ставити све оне послове којима се гарантује независност и самосталност судова, као органа судске власти, и независност и непристрасност судија, као носилаца судске власти.

Који су то послови уређује се уставом и законом.

У овом документу већ су предложене његове уставне надлежности (поглавља о избору, разрешењу судија и председника судова, дисциплинској одговорности, имунитету, премештају судија, неспојивости судијске функције са другим службама и пословима).

СТАЛНОСТ СУДИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ

Предлог:

Судијска функција је стална.

Коментар:

Сталност судијске функције представља снажну гаранцију њихове независности. Садашњи устав је предвиђа, и ту формулацију треба задржати и у будућем уставу.

НЕПРЕМЕСТИВОСТ СУДИЈЕ

Предлог:

Судија не може бити премештен у други суд без своје воље осим у случају законите измене судског система и као врсте дисциплинске санкције.

Коментар:

По важећем Уставу судија не може бити премештен у други суд без своје воље.

Ово начело је добро постављено али је неопходно предвидети и изузетке, у случају законите измене судског система и као врсте дисциплинске санкције.

Ако се не би допустио изузетак од овог начела јавила би се непремостива препрека за решавање статуса судија у случају законите измене судског система, укидања неких судова или потпуне или знатне измене њихове надлежности. Са овим проблемом ћемо се ускоро и практично суочити, уколико ступе на снагу одредбе закона о новој организацији и надлежности судова из Закона о уређењу судова.

У новом Уставу треба предвидети и дисциплинску одговорност и могућност да једна од санкција може бити и премештај у други суд, те да у том смислу и од начела непреместивости судије треба допустити изузетак.

* * *

НЕСПОЈИВОСТ СУДИЈСКЕ ФУНКЦИЈЕ СА ДРУГИМ СЛУЖБАМА И ПОСЛОВИМА

Предлог:

Судијска функција је неспојива са функцијом у другим државним органима, органима политичких организација (алтернатива: чланством у политичким организацијама), као и другим функцијама и активностима одређеним законом.

Коментар:

У садашњем Уставу је прописано да се законом утврђује које службе и послови су неспојиви са судијском функцијом.

У будућем уставу би требало изричито навести да је функција у органима политичких организацијама (алтернатива: чланство у политичким организацијама) неспојива са судијском функцијом.

ИЗБОР И РАЗРЕШЕЊЕ СУДИЈЕ И ПРЕДСЕДНИКА СУДА

Предлог:

Судије и председнике судова бира Високи савет правосуђа.

Избор судија се врши јавним конкурсом.

Судије се бирају на основу објективних критеријума који се заснивају на стручности, способности и достојности за вршење судијске дужности и под условима одређеним законом

(држављанство, стручна спрема, професионално искуство).

Судија се разрешава судијске дужности:

- на лични захтев,
- кад наврши радни век одређен законом,
- кад трајно изгуби радну способност,
- кад правноснажном судском одлуком буде осуђен на казну затвора преко шест месеци,
- кад нестручно обавља судијску дужност и
- кад учини законом одређен озбиљан дисциплински прекршај.

Одлуку о разрешењу судије доноси Високи савет правосуђа и против ње судија има право жалбе Уставном суду (алтернатива: Врховном суду Србије) у року од 15 дана од дана уручења.

Ове одредбе важе и за разрешење председника суда с тим што се он разрешава и када истекне време на које је изабран.

Коментар:

По важећем Уставу судије бира Народна скупштина.

Овако штурa уставна одредба о избору судија има више недостатака.

Прво, Устав не одређује ни оквирно који су ту критеријуми према којима ће се вршити избор судија.

Друго, не гарантује ни у каквом облику учешће независног органа, у коме већину чине судије, у поступку избора судија.

Овакво решење допушта могућност да се поступак и критеријуми за избор судија законом уреде и на такав начин, да стручност и достојност кандидата за судије не буду одлучујући при њиховом избору.

Тако је у Закону о судовима (који је био на снази до 1. јануара 2002. године) предлог за избор судија био поверен Одбору за правосуђе Народне скупштине, а министру правде поступак који је претходио предлагању, што је створило могућност да се избор судија не врши по основу стручности и достојности кандидата, већ на основу страначких интереса.

У складу са наведеном уставном одредбом, Закон о судијама (чл. 42-46) прописује да судије бира Народна скупштина на образложен предлог Високог савета правосуђа. Може бити изабран само онај кандидат кога је предложио Високи савет правосуђа. Ако предложени кандидат не буде изабран,

Високи савет правосуђа поново утврђује предлог.

За судију може бити изабран југословенски држављанин који испуњава услове за рад у државним органима, који је завршио правни факултет, положио правосудни испит, достојан је дужности судије и има потребно радно искуство.

Поступак за избор води ВСП и при предлагању кандидата узима у обзир само стручност и достојност кандидата. За судију може бити изабран само онај кандидат кога је предложио Високи савет правосуђа.

Иако ово решење представља напредак у односу на оно из Закона о судовима и изгледа на први поглед да је у границама међународних стандарда, оно има бројне недостатке.

Прво, Високи савет правосуђа, и поред тога што се у његовом саставу налази већина судија, не гарантује најширу заступљеност судија свих врста и степена судова, изабраних од стране њихових колега. Сада његове чланове из реда судија бира Општа седница Врховног суда Србије.

Друго, критеријуми за избор судије и критеријуми за предлагање кандидата нису исти. Наиме, Народној скупштини није стављено у обавезу да при избору судија узме у обзир и стручност кандидата, док Високи савет правосуђа, при предлагању кандидата, узима у обзир само њихову стручност и достојност.

Треће, није прописана обавеза Народне скупштине да објави разлоге због којих није прихватила предлог Високог савета правосуђа.

Четврто, није уређено какве су обавезе Високог савета правосуђа уколико Народна скупштина одбије избор предложеног кандидата. Да ли може поново да предложи истог кандидата, и колико пута то може да уради уколико поново буде одбијен тај предлог?

Дакле, уколико би се остало при решењу да судије бира Народна скупштина, било би неопходно прописати исте критеријуме за предлагање кандидата, од стране Високог савета правосуђа, и за њихов избор, од стране Народне скупштине (који се заснивају на стручности, способности и достојности за вршење судијске дужности и под условима одређеним законом држављанство, стручна спрема, професионално искуство), увести обавезу Народне скупштине да објави разлоге у случају да не прихвати предлог Високог савета правосуђа и, у том случају, ограничити право Високог савета правосуђа да само још једном може да понови предлог за избор истог кандидата. Неопходно је такође уредити састав и начин избора чланова Високог

савета правосуђа тако да у њему већину чине судије које су изабране од стране својих колега, као и да се обезбеди заступљеност судија свих врста и степена судова. О Високом савету правосуђа ће касније бити више речи.

У погледу престанка судијске дужности Уставом је прописано да:

Судије и председнике судова бира и разрешава Народна скупштина (члан 73 тач. 10).

Судијска функција је стална.

Судији судијска функција престаје:

кад то сам затражи,

- кад испуни услове за старосну пензију утврђене законом,

- кад је осуђен за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,

- кад је осуђен за кажњиво дело које га чини неподобним за вршење судијске дужности,

- кад нестручно и несавесно обавља судијску функцију и

- кад трајно изгуби способност за вршење судијске функције.

Врховни суд, у складу са законом, утврђује постојање разлога за престанак судијске функције и о томе обавештава Народну скупштину.

Овакво решење није најбоље.

Наиме, све напред изречене примедбе на рачун Народне скупштине у односу на избор судија, важе и за престанак судијске дужности. Додуше, код престанка судијске дужности је предвиђена једна „брана“ од политичких утицаја, а то је да судији не може престати функција уколико Врховни суд не утврди постојање разлога за то. Међутим, ова гаранција се показала недовољном јер се није увек поштовала у пракси (и пре и после 5. октобра 2000. било је случајева да је судијама престала функција одлуком Народне скупштине иако Врховни суд није утврдио да за то постоје разлози).

Најбоље решење је да се избор и разрешење судија у целисти стави у надлежност Високог савета правосуђа.

Овакво решење би представљало снажну гаранцију независности судија, јер би њихов избор и престанак функције био на најбољи начин заштићен од утицаја страначких интереса. Ово је од посебног значаја због тога што се наша земља налази у процесу транзиције, са врло нестабилном политичком сценом, ниским нивоом политичке и правне културе, а досадашње искуство нас учи да је утицај политике на избор судија и престанак судијске функције био врло снажан и да се та тен-

денција наставља (нпр. измене и допуне Закона о судијама, које су проглашене неуставним од стране Уставног суда, којима је обесмислена улога Високог савета правосуђа, тиме што је било прописано да Народна скупштина није везана његовим предлогом за избор судија или напред наведени пример разрешења судија без одлуке Врховног суда).

Поред тога, на овај начин би се избор и разрешење судија учинили ефикаснијим, јер не би били везани за рад Народне скупштине (проблеми са утврђивањем дневног реда, недостатак кворума за одлучивање, паузе између заседања и сл.)

С друге стране, Народна скупштина не би била у потпуности лишена свог утицаја у овој области јер би бирала један број чланова Високог савета правосуђа.

По важећем Уставу председнике судова бира и разрешава Народна скупштина.

Оваква уставна одредба препушта широку слободу законском уређењу ове материје.

Досадашња законска решења су статус и овлашћења председника суда уређивала на такав начин који је омогућавао да се преко њих оствари знатан политички утицај на независност судија.

По Закону о судовима (који је био на снази до 1. јануара 2002. године) председнике судова је бирала и разрешавала Народна скупштина на предлог свог Одбора за правосуђе. Тиме су створени услови да се за председнике судова поставе политички подобне и послушне судије, преко којих се остваривао политички утицај на рад судова и судија, што се у пракси често и дешавало.

Ово је било омогућено тиме што је председник суда имао велика и неконтролисана овлашћења, због непостојања или непрецизних одредби закона о појединим важним питањима.

Тако је он доносио годишњи распоред послова у суду и могао је својевољно да га мења, што је било коришћено као средство за кажњавање непослушних судија, могао је да распоређује предмете без јасних, унапред одређених критеријума или да их одузима од једних и додељује у рад другим судијама, што је стварало услове да одређене предмета добију у рад „подобне“ судије, био је овлашћен да покреће иницијативу за разрешење судија, имао је знатан утицај на кадровску политику тиме што је, без унапред утврђених критеријума, самостално одлучивао о пријему судијских приправника будућих судија и што је, захваљујући својој „вези“ са политичким структурама знатно утицао на избор и унапређење судија, као и на решавање њихових стамбених потреба.

Доношењем сета правосудних закона, нека од ових овлашћења председника судова су стављена под контролу. Тако је на задовољавајући начин решено питање сачињавања и измене годишњег распореда послова у суду, као и расподела и одузимање предмета од судија (чл. 20 - 23 Закона о судијама).

Међутим, проблем је што се у пракси ове одредбе не поштују доследно, а без икаквих санкција због тога.

По Закону о судијама, председници судова су се бирали и разрешавали по истом поступку као и судије. Дакле, Високи савет правосуђа је био овлашћен да предлаже њихов избор Народној скупштини. Каснијим изменама закона упорно се тежило да се избор председника судова уреди на такав начин да се отворе механизми за политички утицај.

Тако је враћено старо решење (из Закона о судовима) да се председници судова бирају и разрешавају на предлог политичког тела, Одбора за правосуђе Народне скупштине. Уставни суд је ову измену прогласио неуставном.

Последњом изменом у Закону о судијама, право предлагања избора и разрешења председника судова је стављено у надлежност новооснованог тела Већа за питања судске управе. Међутим, оваквим решењем није отклоњана могућност политичког утицаја на избор и разрешење председника судова, јер није обезбеђена независност овог тела, пошто се четири судије, које чине већину чланова, не бирају од стране судија већ од стране Народне скупштине. У његовом садашњем саставу сви су председници судова.

Не постоји ни један оправдан разлог да се установи било какво посебно тело са оваквом надлежношћу, посебно при постојању Високог савета правосуђа, већ је то последица политичких тежњи да се по сваку цену оствари одлучујући утицај на избор председника судова.

Пошто је јасно да постоји велики интерес политичких структура да имају „своје“ председнике судова, одредбе устава о поступку и начину њиховог избора треба уредити на битно другачији начин од садашњег.

Избор и разрешење председника суда треба да буде у надлежности Високог савета правосуђа.

Тако би се поступак избора и разрешења судија на најбољи начин заштитио од политичких утицаја, обезбедила би се самосталност у раду председника суда, а тиме и отклонила могућност да се преко председника суда оствари утицај на независност судија.

ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ

Предлог:

Законом се одређује када несавесно обављање судијске дужности и недостојно понашање судије представља дисциплински прекршај судије, као и санкције које му се због тога могу изрећи, после спроведеног дисциплинског поступка.

Дисциплински поступак води и дисциплинску санкцију изриче Високи савет правосуђа.

Против одлуке којом му је изречена дисциплинска санкција судија има право жалбе Врховном суду Србије, у року од 15 дана од дана уручења.

Коментар:

Сем разрешења од судијске дужности, важећи устав не познаје ни један други облик одговорности судија због несавесног вршења функције или понашања недостојног судијске дужности.

Међутим, између понашања достојног судије и савесног вршења судијске дужности и недостојног понашања и несавесног рада који заслужују разрешење од дужности судија, постоји широка лепеза поступака који представљају одступања од рада и понашања који се очекују од судија, и који заслужују неку врсту санкције. У већини земаља то се постиже кроз дисциплинску одговорност судија.

У Закону о судијама нема посебних одредаба о њиховој дисциплинској одговорности, али овај закон уређује ситуације у којим је могуће судијама изрећи неке мере, које по свом карактеру представљају дисциплинске мере.

Тако је у члану 29 прописано да Велико персонално веће, у поступку одлучивања о неспојивости послова и служби са судијском дужношћу, може судији да изрекне меру упозорења која се уписује у његов лични лист. На одлуку Великог персоналног већа дозвољен је приговор Високом савету правосуђа.

Велико персонално веће, у поступку за разрешење због несавесног или нестручног рада, може да судији изрекне меру упозорења или меру уклањања из суда, од месец дана до једне године (чл.58). На изречену меру судија има право приговора Општој седници Врховног суда.

Недостатак ових одредаба огледа се у чињеници да су поступци судија, који повлаче изрицање одређених мера према њима, сувише уопштено одређени, тако да није јасно за који облик несавесног рада следи која санкција. Самим тим није обезбеђена ни сразмерност између мера које се изричу због тежине несавесног рада.

Неопходно је јасно прописати која понашања представљају дисциплински прекршај, која мера може бити изречена за одређени дисциплински прекршај и да буде сразмерна тежини прекршаја.

Уставом је потребно предвидети дисциплинску одговорност судија, јасно је дефинисати и одредити њене основе.

Основ дисциплинске одговорности представља несавесно обављање судијске дужности и понашање које је недостојно судијске функције.

Само законом може бити одређено који облици несавесног рада и недостојног понашања представљају дисциплински прекршај и које се дисциплинске мере могу изрећи судији, након спроведеног дисциплинског поступка.

Како сваки облик „кажњавања“ или „дисциплиновања“ судија носи са собом опасност да се утиче на његову независност, то вођење дисциплинског поступка и изрицање дисциплинских санкција треба ставити у надлежност Високог савета правосуђа као независног органа који „бдије“ над независношћу судија.

Одлука којом је изречена дисциплинска мера судији мора бити подложна судској контроли, те на ту одлуку треба допустити жалбу Врховном суду, који би испитао њену законитост.

Најтежи облици несавесног рада и недостојног понашања судија, који су законом одређени као озбиљни дисциплински прекршаји, треба да представљају основ за разрешење судија (због чега је и означена као један од основа за разрешење у одељку о разрешењу судуја).

ЈАВНОСТ СУЂЕЊА

Предлог:

Суђења су отворена за јавност, а пресуде се изричу јавно.

Јавност се може искључити са суђења или дела суђења, из разлога неопходних у демократском друштву у интересу морала, јавног реда или државне безбедности, нарочито ако

се суди малолетним лицима, или да би се заштитила приватност страна у поступку, или када се ради о брачним споровима и поступцима везаним за старатељство или усвојење, или да би се заштитиле војне, службене или пословне тајне и да би се заштитила безбедност и одбрана Републике Србије, али само у мери која је по мишљењу суда апсолутно неопходна у посебним условима у којима би јавност могла да нашкоди интересима правде.

Коментар:

Постојећи устав прописује да је расправљање пред судом јавно и одређује у којим случајевима се законом јавност може искључити.

Предложено решење за будући устав је прилагођено Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода.

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ

Предлог:

За штету коју судија проузрокује незаконитим или неправилним радом одговара Република Србија.

Кад је штета проузрокована намерно или грубом непажњом, Република Србија може од судије тражити накнаду исплаћеног износа.

Коментар:

Као једну од гаранција независности судије морају да уживају имунитет од грађанске одговорности у парницама за накнаду штете настале њиховим радом.

Међутим, ова привилегија судије не искључује право лица које је претрпело штету, на накнаду штете од државе, као ни право државе да од судије тражи накнаду исплаћеног износа штете уколико је она проузрокована намерно или грубом непажњом судије.

Оваква гаранција постоји у Закону о судијама, али не постоји као уставна гаранција у садашњем уставу, па је треба предвидети у будућем уставу.

МАТЕРИЈАЛНИ ПОЛОЖАЈ СУДИЈЕ

Предлог:

Судија има право на плату погодну да одржи његову независност.

Плата судије уређује се законом.

Коментар:

Плате судија морају одговарати достојанству њихове професије и терету њихове одговорности чији ће износ бити довољан да их штити од могућих притисака и понашања који би угрозили њихову независност и непристрасност. Плате судија могу бити уређене само законом.

СУДСКИ БУЏЕТ

Предлог:

Средства за рад судова, Високог савета правосуђа, плате и стручно усавршавање судија и запослених у судовима обезбеђују се из посебног судског буџета који Народној скупштини предлаже Савет за судски буџет.

Савет за судски буџет чине председник Врховног суда Србије, министар надлежан за правосуђе, министар надлежан за финансије и два члана које бирају председници судова међу собом.

Коментар:

Уставом је прописано да се средства за рад судова обезбеђују из буџета, који на предлог Владе доноси Народна скупштина.

У поступку утврђивања износа средстава потребних за функционисање судске власти, као и у контроли трошења тих средстава, није предвиђено њено учешће ни на који начин. Управо због тога је долазило до ситуација да је, због недостака средстава, било довођено у питање ефикасно функционисање појединих судова (неплаћени рачуни за телефон, поштарину, накнаде за вештаке и браниоце по службеној дужности).

Поред тога, чињеница да друге две гране власти самостално одлучују о средствима за функционисање судске власти отварају могућност да се угрози њена независност. Тешко се може го-

ворити о статусној и функционалној самосталности и независности судија и судова, уколико нема гаранција за њихову материјалну сигурност и уколико она зависи искључиво од друге две гране власти.

Због тога би требало у будућем уставу предвидети да се средства потребна за функционисање судске власти обезбеђују из посебног судског буџета. Потребно је установити и посебно тело, у коме већину чине представници судства, које би Народној скупштини предлагало овај буџет и пратило његову реализацију.

СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ

Предлог:

Судија има право на стручно усавршавање.

УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У СУЂЕЊУ

Предлог:

Услови и облици непосредног учешћа грађана у вршењу судске власти уређује се законом.

ЗБОРНОСТ У СУЂЕЊУ

Предлог:

Суд суди у већу.

Законом се може одредити да у одређеним стварима суди судија појединац.

ОДРЕЂИВАЊЕ СУДЕБЕГ СУДИЈЕ

Предлог:

Само судска власт може судијама да распоређује предмете, по напред утврђеним правилима, независно од тога ко су странке и какве су околности правне ствари у поступку.

САДАШЊЕ УСТАВНО РЕШЕЊЕ О ПРАВОСУЂУ

Устав Републике Србије садржи, у поглављу “Судови и јавна тужилаштва”, следеће одредбе о правосуђу:

Члан 95.

Судови штите слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост.

Члан 96.

Судови су самостални и независни у свом раду и суде на основу Устава, закона и других општих аката.

Нико ко учествује у суђењу не може бити позван на одговорност за мишљење дато приликом доношења судске одлуке, а у поступку покренутом због кривичног дела учињеног у вршењу судијске функције не може бити притворен без одобрења Народне скупштине.

Члан 97.

Расправљање пред судом је јавно.

Ради чувања тајне, заштите морала, интереса малолетника или заштите других општих интереса, законом се одређује у којим се случајевима у расправи може искључити јавност.

Члан 98.

Суд суди у већу.

Законом се може одредити да у одређеним стварима суди судија појединац.

Члан 99.

У суђењу учествују судије и судије поротници, на начин утврђен законом.

Законом се може прописати да у одређеним судовима и у одређеним стварима суде само судије.

Члан 100.

Судија не може обављати службу или посао који су законом утврђени као неспојиви са судијском функцијом.

Члан 101.

Судијска функција је стална.

Судији престаје судијска функција кад то сам затражи или кад испуни услове за старосну пензију утврђене законом.

Судија не може бити против своје воље решен дужности, осим кад је осуђен за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци или за кажњиво дело које га чини неподобним за вршење судијске функције, кад нестручно и несавесно обавља судијску функцију или кад трајно изгуби радну способност за вршење судијске функције.

Врховни суд, у складу са законом, утврђује постојање разлога за престанак судијске функције, односно за разрешење судије, и о томе обавештава Народну скупштину.

Судија не може бити премештен против своје воље.

Члан 102.

Организација, оснивање, надлежност и састав судова и поступак пред судовима уређују се законом.

Врховни суд Србије је највиши суд у Републици Србији.

* * *

НАЦРТ ПОТКОМИСИЈЕ

Глава IV ПРАВОСУЂЕ

Члан (Судови)

Судови и судије су самостални и независни у одлучивању.

Организација, оснивање, надлежност и састав судова и поступак пред судовима уређују се законом.

Врховни суд је највиши суд у Србији.

Врховни суд је надлежан за решавање сукоба надлежности између органа управе и судова, сукоба надлежности између судова опште и посебне надлежности, за дисциплинску одговорност судија и одлучивање о престанку судијске дужности.

Судови могу бити опште и посебне надлежности.

Не могу се установити преки судови.

(Поткомисија)

АЛТЕРНАТИВА:

У ст. 2. и 3. овог члана речи „Врховни суд“, замењују се речима „Касациони суд“.

(Бошко Ристић)

Члан (Судије)

Судијска функција је стална.

Судије бира Народна скупштина на предлог Судског савета.

Избор судије врши се јавним конкурсом у складу са законом.

Судија не може бити премештен у други суд без своје воље.

Функција судије је неспојива са другом јавном функцијом, политичком или професионалном делатношћу и чланством у политичкој странци.

Судија ужива имунитет као и народни посланик.

Судија не одговара за мишљење дато у вршењу судијске функције, нити може бити притворен без одобрења органа надлежног за његов избор.

Основи престанка судијске функције су:

- испуњење услова за пензију, у складу са законом;

- лични захтев судије;

- губитак пословне способности;

- правоснажна пресуда којом је судија осуђен на безусловну казну затвора за кривично дело по коме се гони по службеној дужности.

Судији престаје функција разрешењем због нестручности, несавесности или недостојности, у складу са законом.

Судија подлеже дисциплинској одговорности у складу са законом.

(Поткомисија)

АЛТЕРНАТИВА:

У ставу 9. овог члана брише се реч „дисциплинској“.

(Проф. др Стеван Лилић)

Члан (Судски савет)

Судски савет предлаже избор и разрешење судија по поступку и на начин уређен законом.

Састав, надлежност, начин избора чланова, трајање мандата и поступак рада Савета утврђују се законом.

Већину чланова Савета чине судије.

Председници судова не могу бити чланови Савета.

(Поткомисија)

* * *

Члан
(Државно тужилаштво)

Државно тужилаштво је самосталан орган који гони учиниоце кривичних дела и других законом санкционисаних радњи, улаже правна средства и предузима друге правне радње, у складу са законом.

Државне тужиоце бира Народна скупштина на предлог Владе.

Функција државног тужиоца је неспојива са другом јавном функцијом, политичком или професионалном делатношћу и чланством у политичкој странци.

Државни тужилац ужива имунитет као и народни посланик.

(Поткомисија)

АЛТЕРНАТИВА:

Речи „државно тужилаштво“ мењају се и гласе „јавно тужилаштво“.

У ставу 1. овог члана реч „гони“ мења се и гласи: „покреће поступак против“.

(Проф. др Стеван Лилић)

Члан
(Јавно правобранилаштво)

Јавно правобранилаштво заступа имовинске интересе државе.

(Поткомисија)

Члан
(Адвокатура)

Адвокатура је независно и самостално правосудно занимање установљено ради пружања правне помоћи и уређује се законом.

(Поткомисија)

АЛТЕРНАТИВА:

Адвокатура је независна и самостална делатност чије се обављање уређује законом.

(Проф. др Стеван Лилић)

Члан
(Јавно бележништво)

Јавно бележништво је правосудна служба која се остварује у складу са законом.

(Поткомисија)

Члан
(Бесплатна правна помоћ)

Лица слабијег имовинског стања имају право на бесплатну правну помоћ у складу са законом.

(Поткомисија)

Напомена:

Предлог овог члана припада поглављу о људским правима.

Члан
(Престанак судијске функције изабраних судија по ранијим прописима)

Избор судија извршиће се у року од две године од дана ступања на снагу закона којим се у складу са овим уставом уређује поступак избора судија.

Напомена:

Предлог овог члана припада закону за спровођење Устава.

У посебном члану закона за спровођење устава унети следећу одредбу: „Закон о судијама ускладиће се с овим уставом у року од шест месеци од дана проглашења устава“.

Такође је договорено да се члан 35. став 3. радног текста нацрта замени одредбом члана 111. радног текста који се односи на јавност суђења, тако да гласи:

„Судске расправе су јавне и пресуде се изричу јавно. Јавност се може искључити из целе расправе или њеног дела из разлога који су потребни демократском друштву у интересу морала, јавног реда или државне безбедности“.

* * *

УСТАВНЕ ОДРЕДБЕ О ПОЛОЖАЈУ СУДСТВА У ЗЕМЉАМА У РЕГИОНУ

СЛОВЕНИЈА

(1991. измењено амандманима 1997, 2000.)

Правосуђе

Члан 125

(Независност судија)

Судије су независне у обављању судијске функције. Оне су везане Уставом и законима.

Члан 126

(Организација и надлежност судова)

Организација и надлежност судова одређена је законом.

Не могу се оснивати ванредни судови, нити се војни судови могу оснивати у мирнодопским условима.

Члан 127

(Врховни суд)

Врховни суд је највиши суд у држави.

Он одлучује о редовним и ванредним правним лековима, и врши остале функције прописане законом.

Члан 128

(Учешће грађана у вршењу судске власти)

Услови и облици директног учешћа грађана у вршењу судске власти регулисани су законом.

Члан 129

(Сталност судијског положаја)

Судијска функција је стална.

Године старости и остали услови потребни за избор одређени су законом.

Навршење радног века одређује се законом.

Члан 130

(Избор судија)

Судије бира Народна скупштина на предлог Правосудног савета.

Члан 131

(Правосудни савет)

Правосудни савет се састоји од једанаест чланова. Народна скупштина бира пет чланова, на предлог председника Републике, међу професорима правног факултета, адвокатима и другим правницима, док судије са сталном судијском функцијом између себе бирају шест чланова. Чланови савета између себе бирају председника.

Члан 132

(Престанак судијске функције и разрешење)

Судији престаје судијска функција када се стекну услови одређени законом.

Ако при вршењу судијске функције судија прекрши Устав или озбиљно прекрши закон, Народна скупштина може да разреши судију на предлог Правосудног савета.

Ако се правоснажном пресудом утврди да је судија намерно починио кривично дело злоупотребом судијског положаја, Народна скупштина разрешава таквог судију.

Члан 133

(Нespoјивост судијске функције)

Судијска функција је неспојива са функцијом у другим државним органима, органима локалне самоуправе и органима политичких организација, као и са другим функцијама и активностима одређеним законом.

Члан 134 **(Судијски имунитет)**

Нико ко учествује у доношењу судских одлука не може бити одговоран због мишљења изнетог током доношења одлуке у суду.

Ако је судија осумњичен за кривично дело током вршења судијске функције, он не може бити притворен, нити се против њега може започети кривични поступак без сагласности Народне скупштине.

ХРВАТСКА (измењен 2001.)

Судска власт

Члан 117

Судску власт врше судови.

Судска власт је аутономна и независна.

Судови ће правду делити по Уставу и закону.

Члан 118

Врховни суд Републике Хрватске, као највиши суд, осигурава униформну примену закона и једнаку правду за све.

Председника Врховног суда Републике Хрватске поставља и дужности разрешава хрватски Парламент на предлог председника Републике, уз претходно добијено мишљење генералне седнице Врховног суда Републике Хрватске и надлежног одбора хрватског Парламента. Мандат председника Врховног суда Републике Хрватске траје четири године.

Оснивање, надлежност, састав и организација судова и судски поступци одређени су законом.

Члан 119

Суђења су отворена за јавност, а пресуде се објављују јавно у име Републике Хрватске.

Јавности може бити ускраћено присуство суђењу, или делу суђења, из разлога неопходних у демократском друштву у интересу морала, јавног реда или државне безбедности, нарочито ако се суди малолетним лицима, или да би се заштитила приватност страна у поступку, или када се ради о

брачним споровима и поступцима везаним за старатељство или усвајање, или да би се заштитиле војне, службене или пословне тајне и да би се заштитила безбедност и одбрана Републике Хрватске, али само у мери која је по мишљењу суда апсолутно неопходна у посебним условима у којима би јавност могла да нашкоди интересима правде.

Члан 120

Судије поротници ће у дељењу правде учествовати у складу са законом.

Члан 121

Судије уживају имунитет у складу са законом.

Судије и судије поротници који учествују у дељењу правде не могу бити позвани на одговорност због мишљења или гласа датог у процесу доношења судске одлуке, осим уколико није дошло до кршења закона од стране судије и то вршењем кривичног дела.

Судија не може бити притворен у кривичном поступку покренутом због кривичног дела почињеног током вршења судијске дужности без претходне сагласности Националног правосудног савета.

Члан 122

Судијска функција је стална.

Као изузетак у односу на одредбу из става 1 овог члана, када судија први пут ступа на дужност, судија се поставља на пет година. По обнављању постављења, судијска функција постаје стална. Судија се разрешава судијске функције:

- на сопствени захтев,
- уколико постане трајно неспособан за вршење судијске функције,
- ако је осуђен за кривично дело које га чини недостојним судијске функције,
- ако тако, у складу са законом, одлучи Национални правосудни савет, због извршења чина који представља озбиљну дисциплинску повреду,
- када напуни седамдесет година старости.

Против одлуке о разрешењу судија има право жалбе Уставном суду у року од 15 дана од дана уручења одлуке. Уставни суд ће о одлуци одлучити у саставу и уз процедуру које прописује уставни закон о Уставном суду Републике Хрватске.

Против одлуке Националног правосудног савета о дисциплинској одговорности, судија има

право жалбе Уставном суду Републике Хрватске у року од 15 дана од дана уручивања одлуке.

Уставни суд ће о жалби одлучити на начин и кроз процедуру које прописује уставни закон о Уставном суду Републике Хрватске.

У случајевима из ставова 4 и 5 овог члана, Уставни суд ће одлуку донети за не више од 30 дана од дана подношења жалбе. Одлука Уставног суда искључује право на уставну жалбу.

Судија не може да буде премештен против своје воље осим у случају када се суд распусти или реорганизује, у складу са законом.

Судија не може да има функцију или да се бави пословима које закон сматра неспојивим са судијском функцијом.

Члан 123

Судије, у складу са Уставом и законом, поставља и разрешава Национални правосудни савет, који такође одлучује о свим питањима која се тичу њихових дисциплинских одговорности.

У процедури постављања и разрешавања судија, Национални правосудни савет прибавља мишљење надлежног одбора хрватског Парламента.

Национални правосудни савет се састоји од једанаест чланова које бира хрватски Парламент у складу са законом, из редова цењених судија, адвоката и професора правних факултета. Већина чланова Националног правосудног савета су из редова судија.

Председници судова не могу бити чланови Националног правосудног савета.

Чланови Националног правосудног савета се бирају на период од четири године и нико не може да буде члан Националног правосудног савета више него два пута заредом.

Председник Националног правосудног савета се бира на период од две године, тајним гласањем већине чланова Националног правосудног савета.

Надлежност и процедуре Националног правосудног савета прописује закон.

* * *

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

(1995.)

Члан VI

Уставни суд

1. Састав

Уставни суд Босне и Херцеговине има девет чланова.

(а) Четири члана бира Представнички дом Федерације, а два члана Скупштина Републике Српске. Преостала три члана бира председник Европског суда за људска права, после консултација са председништвом.

(б) Судије треба да буду познати правници високих моралних стандарда. Ко год има ове квалификације и право гласа, може да буде судија Уставног суда. Судије које бира председник Европског суда за људска права нису грађани Босне и Херцеговине, нити иједне од суседних држава.

(ц) Мандат по први пут постављених судија је пет година, осим ако дају отказ или ако буду разрешени, уз консензус осталих судија. Први пут постављене судије немају право реизбора. По други пут постављене судије остају на том положају до 70. године старости, док не дају отказ или док не буду разрешени, уз консензус осталих судија.

(д) За намештења која се десе више од пет година после иницијалног постављања судија, Парламент може да законом уведе нови метод селекције троје судија које бира председник Европског суда за људска права.

2. Процедуре

(а) Већина свих чланова Суда представљају кворум.

(б) Суд усваја сопствени Правилник већином гласова свих чланова. Поступци су јавни, а одлуке се образлажу и објављују.

3. Надлежност

Уставни суд ће се придржавати овог Устава.

(а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у било ком спору који, под овим Уставом, проистекне међу Ентитетима, или између Босне и Херцеговине и једног или више Ентитета, или међу институцијама Босне и Херцеговине, укључујући али се не ограничавајући на то:

- да ли је одлука Ентитета да створи специјални паралелан однос са суседном државом у складу са овим Уставом, укључујући одредбе које

се тичу суверенитета и територијалног интегритета Босне и Херцеговине.

- да ли је било која одредба из Устава или закона неког Ентитета у складу са овим Уставом.

Спорове може решавати само члан Председништва, председавајући Савета министара, председавајући или заменик председавајућег било ког дома Парламента, четвртина чланова било ког дома Парламента, или четвртина било ког законодавног дома Ентитета.

(б) Уставни суд има и апелациону надлежност над питањима под овим Уставом, која проистичу из пресуде било ког другог суда у Босни и Херцеговини.

(ц) Уставни суд је надлежан за питања о којима је одлучивао било који суд у Босни и Херцеговини када се ради о томе да ли је закон, од чије валидности одлука зависи, у складу са овим Уставом, са Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине; или када је у питању постојање, или спектар, опште примене међународног закона који је од важности при доношењу судске одлуке.

4. Пресуде

Одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

МАКЕДОНИЈА

(1991, измењен амандманима 1992.)

4. део - Правосуђе

Члан 98

(1) Судску власт врше судови.

(2) Судови су аутономни и независни. Судови суде на основу Устава и закона и међународних споразума ратификованих у складу са Уставом.

(3) У правосуђу постоји један облик организације.

(4) Судове је забрањено оснивати по хитном поступку.

(5) Врсте судова, њихове сфере надлежности, њихово стварање, укидање, организација и састав, као и процедуре које употребљавају, су регулисани законом који је усвојен већином гласова две трећине свих представника.

Члан 99

(1) Судија се бира без рестрикција када се ради о трајању мандата.

(2) Судија не може бити премештен/а против своје воље.

(3) Судија се разрешава

- на сопствени захтев;

- ако неповратно изгуби способност обављања судијске функције, о чему одлучује Републички савет правосуђа;

- ако испуни услове за пензионисање;

- ако је због кривичног дела осуђен/а на затворску казну од најмање шест месеци;

- услед законом дефинисаног озбиљног дисциплинског преступа, што га/је чини недостојним/ом судијске функције, о чему одлучује Републички савет правосуђа; и

- услед непрофесионалног и неморалног вршења судијске дужности, о чему, у законом прописаном поступку, одлучује Републички правосудни савет.

Члан 100

(1) Судијама је загарантован имунитет.

(2) О имунитету судија одлучује Скупштина.

(3) Вршење судијске дужности је неспојиво са другим јавним функцијама, професијама или чланством у политичким организацијама.

(4) У правосуђу су забрањени политичко организовање и политичке активности.

Члан 101

Врховни суд Македоније је највиши суд у Републици, који обезбеђује униформност имплементације закона од стране судова.

Члан 102

(1) Суђења и објављивање пресуда су јавни.

(2) Јавности се присуство може ускратити у случајевима које прописује закон.

Члан 103

(1) Суд суди у већу.

(2) Закон прописује у којим предметима судија може да суди сам.

(3) Судије поротници учествују у суђењу у предметима које прописује закон.

(4) Судије поротници нису одговорни за своја мишљења и одлуке који се тичу пресуде.

Члан 104

(1) Републички правосудни савет се састоји од седам чланова.

(2) Скупштина бира чланове Савета.

(3) Чланови савета се бирају из редова цењених чланова правне професије на период од шест година, са правом на један реизбор.

(4) Члановима Републичког правосудног савета је гарантован имунитет. О њиховом имунитету одлучује Скупштина.

(5) Функција члана Републичког правосудног савета је неспојива са другим јавним функцијама, професијама или чланством у политичким организацијама.

Члан 105

Републички правосудни савет

- предлаже Скупштини постављање и разрешавање судија и одлучује о предлозима за разрешење у случајевима наведеним у Уставу;

- одлучује о дисциплинској одговорности судија;

- процењује компетентност и етичност судија при обављању функције; и

- предлаже двоје судија за Уставни суд Македоније.

Поглавље IV

Уставни суд Македоније

Члан 108

Уставни суд Македоније је републичко тело које штити уставност и правни поредак.

Члан 109

(1) Уставни суд Македоније се састоји од девет судија.

(2) Скупштина гласовима представничке већине бира судије Уставног суда. Мандат судија траје девет година, без права реизбора.

(3) Уставни суд бира председника из сопствених редова, на период од три године и без права реизбора.

(4) Судије Уставног суда се бирају из редова цењених чланова правне професије.

Члан 110

Уставни суд Македоније:

- одлучује о сагласности закона са Уставом;
- одлучује о сагласности колективних уговора и друге регулативе са Уставом и законима;

- штити слободу и права појединаца и грађана када се ради о слободи комуницирања, савести, мишљења и чињења, као и када се ради о забрани дискриминације међу грађанима на основу пола, расе, вере и националне, друштвене или политичке припадности;

- одлучује о сукобу надлежности међу носиоцима законодавних, извршних и судијских функција;

- одлучује о сукобу надлежности између тела Републике и локалне самоуправе;

- одлучује о одговорности програма и статусу политичких организација и удружења грађана; и

- одлучује о осталим питањима које прописује Устав.

Члан 111

(1) Функција судије Уставног суда је неспојива са другим јавним функцијама, професијама или чланством у политичким организацијама.

(2) Судијама Уставног суда се гарантује имунитет. Уставни суд одлучује о њиховом имунитету.

(3) Судије Уставног суда не могу бити позване да служе у оружаним снагама.

(4) Функција судије Уставног суда престаје када судија поднесе оставку. Судија Уставног суда може бити разрешен ако је осуђен за кривично дело на безусловну затворску казну од најмање шест месеци, или ако неповратно изгуби способност обављања судијске функције, о чему одлучује Уставни суд.

Члан 112

(1) Ако утврди да закон није у складу са Уставом, Уставни суд ће га опозвати или ставити ван снаге.

(2) Ако утврди да колективни уговор, нека друга регулатива или пропис, статут или програм политичке странке или удружења није у складу са Уставом или законом, Уставни суд ће га опозвати или ставити ван снаге.

(3) Одлуке Уставног суда су коначне и извршне.

Члан 113

Начин рада и процедуре Уставног суда регулише судски Пословник.

ОСНОВНА НАЧЕЛА НЕЗАВИСНОСТИ СУДСТВА

Усвојена на Седмом конгресу Уједињених нација о спречавању криминала и поступању према преступницима, одржаном у Милану од 26. августа до 6. септембра 1985. године и прихваћена резолуцијама Генералне скупштине Уједињених нација 40132 од 29. новембра 1985. и 401146 од 13. децембра 1985. године...

– Пошто у Повељи Уједињених нација народи свијета, између осталог, потврђују своју ријешеност да успоставе услове по којима ће се одржавати правда ради постизања међународне сарадње у унапријеђењу и подстицању поштовања људских права и основних слобода без икакве дискриминације.

– Пошто Универзална декларација о људским правима посебно проглашава начела једнакости пред законом, претпоставке невиности и права на правично и јавно суђење пред надлежним, независним и непристрасним судом, успостављеним на основу закона.

– Пошто Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима и међународни пакт о грађанским и политичким правима гарантују уживање ових права, а Пакт о грађанским и политичким правима гарантује и право на суђење без непромереног одуговлачења.

– Пошто се још увијек често догађа да постоји јаз између визије коју представљају ова начела и стварног стања.

– Пошто организација и извршавање правде у свакој земљи треба да буду надахнути овим начелима и пошто треба предузети напоре да се она у потпуности претворе у стварност, Пошто правила о обављању судске функције треба да имају за циљ да омогуће судијама да дјелују у складу с овим начелима,

– Пошто су судије задужене за доношење коначних одлука о животу, слободама, правима, обавезама и имовини грађана, Пошто је Шести конгрес Уједињених нација о спречавању криминала и поступању према преступницима својом резо-

луцијом 16, позвао Комитет за спречавање и контролу криминала да међу своје приоритете укључи и сачињавање упутстава о независности судства и избору, професионалној обуци и статусу судија и тужилаца,

– Пошто је стога умјесно да се пажња првенствено поклони улози судија у систему извршавања правде и значају њиховог избора, обуке и дјеловања, Сљедећа основна начела, формулисана да помогну државама чланицама у извршавању њиховог задатка да обезбиједу и унаприједу независност судства владе треба да узимају у обзир и поштују у оквиру националних законодавстава и праксе и да их предочавају судијама, адвокатима, припадницима извршне и законодавне власти и широј јавности. Начела су формулисана имајући првенствено у виду професионалне судије, али се сходно односе на судије поротнике, тамо где они постоје.

Независност судства

1. Држава путем устава и закона гарантује независност судства. Дужност је свих владиних и других установа да поштују независност судства и старају се о њој

2. Судство рјешава предмете непристрасно, на основу чињеница и у складу са законом, без икаквих ограничења, непрописних утицаја, подстицаја, притисака, претњи или ометања, директних или индиректних, са било које стране и из било којег разлога.

3. Судство је надлежно за сва питања судске природе и има искључиву надлежност да одлучује да ли неко питање које се поднесе суду на одлучивање спада у судску надлежност, како је законом дефинисано.

4. Не смије бити никаквих непримјерених и непрописних мијешања у процес суђења, као што ни одлуке судова не смију бити подложне измјенама. Ово начело се не односи на испитивање уставности или ублажавање или замјену судских

санкција од стране надлежних органа, у складу са законом.

5. Свако има право да му суде редовни судови или трибунали у прописаним законским поступцима. Неће се оснивати трибунали који не поступају по прописно успостављеним правилима правног поступка да би заменили надлежност редовних судова и судских трибунала.

6. Начело независности судства овлашћује судство и захтијева од њега да обезбједи да се судски поступци одвијају правично и да се поштују права странака.

7. Дужност је сваке државе чланице да обезбједи одговарајућа средства и омогући судству да правилно обавља своју функцију.

Слобода изражавања и удруживања

8. У складу с Универзалном декларацијом о људским правима, судије, попут других грађана, имају право на слободу изражавања, вјероисповијести, удруживања и окупљања; наравно, приликом уживања ових права, судије ће се увијек водати тако да очувају достојанство њихове службе и непристрасност и независност судства.

9. Судије су слободне да оснивају и приступају удружењима судија или другим организацијама у циљу заступања својих интереса, унапријеђења стручног усавршавања и заштите судске независности.

Квалификације, избор и обука

10. Лица која се бирају за судије морају бити личности од интегритета и способности, с одговарајућом обуком и правним образовањем. Сваки поступак избора судија мора да обезбједи да се судије не бирају из непримјерених разлога. Приликом избора судија не смије бити никакве дискриминације против лица на основу расе, боје, пола, вјероисповијести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног поријекла, имовине, рођења или статуса, осим услова да кандидат за судију мора имати држављанство личности од интегритета и способности, с одговарајућом обуком и правним образовањем. Сваки поступак избора судија мора да обезбједи да се судије не бирају из непримјерених разлога. Приликом избора судија не смије бити никакве дискриминације против лица на основу расе, боје, пола, вјероиспови-

јести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног поријекла, имовине, рођења или статуса, осим услова да кандидат за судију мора имати држављанство земље у којој се бира, који се неће сматрати дискриминаторним.

Услови и сталност службе

11. Дужина судијског мандата, независност судија, осигурање, одговарајућа надокнада, услови службе, висина пензија и старост потребна као услов за одлазак у пензију гарантоваће се на одговарајући начин законом.

12. Судијама, било именованим или изабраним, гарантоваће се сталност функције до стицања услова за пензију или истека њиховог мандата, тамо гдје такав постоји.

13. Унапријеђење судија, тамо гдје такав систем постоји, мора се заснвати на објективним критеријумима, посебно способности, интегритету и искуству.

14. Расподјела предмета судијама у оквиру суда коме припадају ствар је унутрашње судске администрације.

Професионална тајна и имунитет

15. Судије морају бити везане професионалном тајном у погледу разматрања предмета и повјерљивих информација, стечених приликом обављања њихових дужности ван јавних расправа, и нису под обавезом свједочења о тим питањима.

16. Не дирајући у правила дисциплинске одговорности или било које право на жалбу или накнаду штете од државе, у складу с националним законодавством, судије морају уживати лични имунитет од грађанске одговорности у парницама за накнаду штете услед непримјерених поступака или грешака у вршењу своје судијске функције.

Дисциплинске санкције, суспензија и разријешење

17. По оптужби или приговору против судије у његовом/њеном професионалном својству, мора се поступати брзо и правично у одговарајућем поступку. Судија има право на правично суђење. Испитивање ствари у почетној фази врши се без присуства јавности, осим уколико сам судија не затражи другачије.

18. Судије се могу суспендовати или разријешити само из разлога неспособности или понашања које их чини недостојним да обављају своје дужности.

19. Сви дисциплински поступци, поступци суспензије или разријешења морају бити уређени у складу с утврђеним стандардима судског поступања.

20. Све одлуке у дисциплинским поступцима, поступцима суспензије или разријешења морају бити подложне независном преиспитивању. Ово начело се не мора примјењивати на одлуке највишег суда, као ни на одлуке скупштине приликом опозива високих државних функционера или сличних поступака.

(„Независан и непристрастан суд: међународни стандарди“, приредила и превела Теа Горјанц-Прелевић, Подгорица: Центар за обуку судија РЦГ, 2001.)

ПРЕПОРУКА БР. Р (94) 12 КОМИТЕТА МИНИСТАРА САВЈЕТА ЕВРОПЕ ДРЖАВАМА ЧЛАНИЦАМА О НЕЗАВИСНОСТИ, ЕФИКАСНОСТИ И УЛОЗИ СУДИЈА

(Усвојена од стране Комитета министара
13. октобра 1994. године на 518. састанку
замјеника министара)

Комитет министара, у складу са правилима из члана 15(б) Статута Савјета Европе,

Узимајући у обзир члан 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у наставку „Конвенција“), који прописује да „свако има право на правично и јавно суђење у разумном року пред независним и непристрасним судом основаним законом“;

Узимајући у обзир Основна начела Уједињених нација о независности судства, која је Генерална скупштина Уједињених нација усвојила новембра 1985;

Имајући у виду битну улогу судија и других лица која извршавају судске надлежности у обезбјеђивању заштите људских права и основних слобода;

Желећи да унаприједи независност судија како би се оснажила владавина права у демократским државама;

Свјестан потребе да се оснаже положај и овлашћења судија у циљу остварења ефикасног и правичног правног система;

Свјестан пожељности обезбјеђења правилног вршења судских дужности које значе скуп судских обавеза и овлашћења ради заштите интереса свих лица;

Препоручује владама држава чланица да усвоје или побољшају све потребне мјере за унапријеђење улоге сваког појединачног судије и правосуђа у целини, као и за јачање њихове независности и ефикасности, посебно путем усвајања сљедећих начела:

Опсег препоруке

1. Ова препорука се односи на сва лица која врше судијске функције, укључујући и оне који се баве уставним, кривичним, грађанским, привредним и управним правом.

2. Начела ове Препоруке примјењују се и на судије поротнике и друга лица која врше судску власт, осим гдје је из контекста очигледно да се примјењују на професионалне судије, као, на примјер, начела која се тичу плата и каријере судија.

Начело I:

Општа начела независности судија

1. Потребно је предузети све потребне мјере за заштиту, обезбјеђење и унапријеђење независности судија.

2. Посебно, потребно је предузети сљедеће мјере:

а. Независност судија треба гарантовати у складу с одредбама Конвенције и уставним начелима, на примјер, тако што ће се посебне одредбе додати уставима или другим законима или тако што ће се одредбе ове препоруке укључити у домаће право. У складу са правном традицијом сваке од земаља, оваква правила могу да предвиђају, на примјер, сљедеће:

I одлуке судија не смију бити предмет било какве друге ревизије осим у оквиру поступка по правним лијековима који је предвиђен законом;

II сталност судијске функције и плате судија морају се гарантовати законом;

III ниједан орган, осим самих судова, не смије одлучивати о њиховој надлежности, како је предвиђена законом;

IV с изузетком одлука о амнестији, помиловању и сл., влади или извршној власти не може се омогућити да доносе било какве одлуке којима би се ретроактивно поништавале судске одлуке.

б. Законодавна и извршна власт треба да обезбиједи да су судије независне и да се не предузимају никакви кораци који могу да угрозе независност судија.

ц. Све одлуке о професионалној каријери судија треба да се заснивају на објективним критеријумима; избор и каријера судија (треба да се заснивају на успјеху, узимајући у обзир њихове квалификације, интегритет, способност и ефикасност. Орган који доноси одлуку о избору судија и њиховом напредовању у каријери треба да је независан од владе и цјелокупне извршне власти. Ради обезбјеђења његове независности треба прописати, на примјер, да његове чланове бира судство и да ово тијело само одлучује о правилима по којима ће поступати. Међутим, тамо гдје уставне или законодавне норме и традиција дозвољавају да судије именује влада, морају постојати гаранције да поступак именовања судија у пракси буде транспарентан и независан, као и да одлуке о именовању не буду подложне никаквим другим разлозима осим оних који се тичу горе наведених објективних критеријума. Ове гаранције би могле да буду, на примјер, једна или више од сљедећих:

I посебно независно и стручно тијело које ће давати савјете влади, а које ће она и слиједити у пракси; или

II право сваког појединца да се жали против одлуке некој независној власти; или

III да је орган који одлучује независан и заштићен од непримјерених утицаја.

д. У поступку суђења судије треба да буду независне и способне да дјелују без ограничења, непримјерених утицаја, подстрекавања, притисака, пријетњи или мијешања, непосредних или посредних, са било које стране и из било којег разлога. Законом треба да буду предвиђене санкције против лица која утичу или имају намјеру да утичу на судије на поменуте начине. Судијама се мора гарантовати слобода да у предметима одлучују непристрасно, у складу са својом савјешћу и тумачењем чињеница, а према позитивном праву. Судије не смију бити обавезане да о суштини својих предмета извјештавају било кога изван судства.

е. Расподјела предмета не смије бити под утицајем жеља ма које странке или лица заинтереваних за исход случаја. Расподјела се може, на примјер, уредити по правилима коцке (извлачењем бројева), по принципу аутоматске дистрибуције по абecedном реду или на неки други сличан начин.

ф. Предмет се не смије одузети судији без ваљаног разлога, као што су случајеви озбиљне болести или сукоба интереса. Сви разлози за изузеће судије као и поступак изузећа морају бити законом прописани и не смију бити под утицајем маког интереса владе или другог органа извршне власти. Одлуку о изузећу судије треба да доноси независни орган који ужива подједнаку судску независност као и судије.

3. Судијама, именованим или изабраним, мора се гарантовати сталност функције све до испуњења законских услова за пензију или до истека њиховог мандата, тамо гдје такав мандат постоји.

Начело II:

Ауторитет судије

1. Сва лица повезана са предметом, укључујући и државне органе или њихове представнике, треба да буду подређена ауторитету судије.

2. Судије треба да имају сва потребна овлашћења и да буду у могућности да их примјењују, како би испунили своје дужности и очували свој ауторитет и достојанство суда.

Начело III:

Одговарајући услови рада

1. Потребно је обезбиједити одговарајуће услове за рад како би се судијама омогућило да раде ефикасно, и то посебно тако што ће се:

а. ангажовати довољан број судија и обезбиједити одговарајућа обука, као што је практична обука у судовима и, тамо гдје је то могуће, при другим установама и тијелима, прије њиховог именовања и касније током каријере. Ова обука треба да буде бесплатна за судије и да се посебно бави новим правним прописима и судском праксом. Тамо гдје је то могуће, обука треба да обухвати и студијске посјете европским и другим страним органима власти као и судовима;

б. осигурати да статус судија и њихове плате одговарају достојанству њихове професије и терету одговорности;

ц. обезбиједити јасна перспектива напредовања у каријери како би се што више способних судија запослило и задржало;

д. обезбиједити одговарајуће помоћно особље и опрема, посебно опрема за аутоматизацију канцеларијског пословања и обраду података, како би се осигурало да судије раде ефикасно и без кашњења;

е. предузети одговарајуће мјере за преношење несудијских послова на друга лица, у складу са Препоруком бр. Р (86) 12 о мјерама спречавања и смањења оптерећења судова.

2. Потребно је предузети све неопходне мјере да се осигура безбједност судија, као што су присуство обезбијеђења у просторијама (Види: „ЗПП у пракси, ефикасност поступка“, Центар за обуку судија РЦГ, 2001, у штампи) суда или обезбијеђење полицијске заштите судијама које могу бити или већ јесу жртве озбиљних пријетњи.

Начело IV:

Удружења

Судије треба да имају слободу да оснивају удружења која, сама или с неким другим тијелом, имају за циљ очување независности и заштиту интереса судија.

Начело V:

Обавезе судија

1. Дужност судија је да у судском поступку штите права и слободе свих лица.

2. Судије су дужне и морају бити овлашћене да своје судијске обавезе и одговорности врше на начин који гарантује да се закон правилно примјењује и да се предмети обрађују правично, ефикасно и брзо.

3. Судије посебно треба да имају сљедеће обавезе:

а. да у свим предметима поступају независно и слободно од свих спољашњих утицаја;

б. да воде предмете непристрасно у складу са сопственом процјеном чињеница и властитим разумијевањем права, како би осигурали правично суђење свим странкама и обезбједили да се

процесна права странака поштују у складу с одредбама Конвенције;

ц. да се повуку из предмета или да одбију да у њему поступају искључиво онда када за то постоје ваљани разлози. Ови разлози треба да буду дефинисани законом и могу се, на примјер, односити на озбиљне здравствене проблеме, сукоб интереса или сукоб с интересима правде;

д. да, када је то потребно, странкама у поступку на непристрасан начин објасне питања поступка;

е. да, када за то постоје услови, охрабре странке да постигну поравнање;

ф. да, ако закон или успостављена пракса другачије не налажу, дају јасно и потпуно образложење својих одлука, на језику приступачном странкама;

г. да прођу кроз сву потребну обуку у циљу испуњења њихових дужности на ефикасан и правилан начин.

Начело VI:

Неиспуњавање дужности и дисциплински прекршаји

1. Када судије пропусте да испуне своје обавезе на ефикасан и правилан начин или у случају дисциплинских прекршаја, треба предузети све потребне мјере које не угрожавају судску независност. Зависно од уставних начела, законских одредби и традиције сваке државе, овакве мјере могу да укључе, на примјер:

а. одузимање предмета од судије;

б. распоређивање судије на другу судску функцију у оквиру суда

ц. економске санкције, као што је привремено смањење плате;

д. суспензију.

2. Именоване судије не могу се трајно разријешити без ваљаних разлога све до испуњења законских услова за пензију. Овакви разлози, који морају бити законом прецизно одређени, могу да се примјењују у оним земљама у којима се судије бирају на одређени период или у случајевима не-

способности за обављање судијске функције, одговорности за кривично дјело или озбиљно нарушавање дисциплинских правила.

3. За потребе предузимања мјера из става 1 и 2 овог члана, државе могу да оснују, на основу закона, посебан орган надлежан за примјену дисциплинских санкција и мјера, када за њихову примјену није надлежан суд, а чије би одлуке биле подложне контроли вишег судског органа, или које и само може да буде виши судски орган. Законом треба прописати одговарајући поступак, који ће осигурати да се судијама чија се одговорност утврђује обезбиједи бар све гаранције правичног суђења према Конвенцији, на примјер, да се у њиховом предмету одлучује у разумном року и да имају право одговора на све оптужбе.

„Независан и непристрасан суд: међународни стандарди“, приредила и превела Теа Горјанц-Прелевић, Подгорица: Центар за обуку судија РСЈГ, 2001.

ЕВРОПСКА ПОВЕЉА О ЗАКОНУ ЗА СУДИЈЕ Стразбур, 8-10. јул 1998.

Учесници мултилатералног састанка о закону за судије у Европи, који је организовао Савјет Европе између 8. и 10. јула 1998,

Узимајући у обзир члан 6 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, који прописује да „свако има право на правично и јавно суђење у разумном року пред независним и непристрасним судом основаним законом“;

Узимајући у обзир Основна начела Уједињених нација о независности судства, које је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација новембра 1985;

Позивајући се на Препоруку бр. Р (94) 12 Комитета министара државама чланицама о независности, ефикасности и улози судија и усвајајући у потпуности циљеве које она поставља;

Заинтересовани да унапријеђење судијске независности, неопходно ради учвршћивања владавине права и заштите индивидуалних слобода у демократским државама буде што дјелотворније;

Свјесни потребе да се одредбе које треба да обезбиједи најбоље гаранције стручности, независности и непристрасности судија уврсте у фор-

мални документ намијењен свим европским државама; 73 Европска повеља о закону за судије;

Желећи да закони за судије различитих европских држава узму у обзир ове одредбе, како би се на конкретан начин осигурао највиши степен гаранција,

Усвојили су ову Европску повељу о закону за судије.

1. Општа начела

1.1. Закон за судије има за циљ да обезбиједи стручност, независност и непристрасност, коју свако лице оправдано очекује од судова и сваког судије којем је повјерена заштита његових права. Ово искључује сваку одредбу и сваки поступак који би водио умањењу повјерења у такву стручност, независност и непристрасност. Ову Повељу чине одредбе које на најбољи начин могу гарантовати постизање ових циљева. Њене одредбе имају за циљ да повећају степен гаранција у различитим европским државама. Оне не могу послужити као оправдање за измјену националних закона у намјери умањења већ постигнутог нивоа гаранција у дотичним државама.

1.2. У свакој европској држави, основна начела закона за судије утврђују се унутрашњим прописима на највишем нивоу, а његове одредбе најмање на нивоу закона.

1.3. У вези са сваком одлуком која утиче на избор, запошљавање, именовање, напредовање у каријери или престанак функције судије, законом се предвиђа интервенција органа независног од извршне и законодавне власти, од чијег чланства барем половину чине судије, које су изабрале њихове колеге судије, на начин који гарантује најширу представљеност судства.

1.4. Сваком судији који/која сматра да су му/јој на било који начин угрожена или повријеђена законска права или независност уопште или правила поступка, закон даје могућност обраћања таквом независном органу, који може да обезбиједи или да предложи дјелотворну помоћ.

1.5. Приликом обављања својих дужности судије морају испољавати приступачност, поштовање странака и спремност да одрже висок степен стручности коју доношење судских одлука захтјева у сваком предмету, одлука од којих зависе гаранције индивидуалних права и очување тајности података који су им повјерени током поступка.

1.6. Држава је обавезна да обезбиједи да судије имају сва средства неопходна за правилно обављање њихових дужности, а и посебно да предмете рјешавају у разумном року.

1.7. Професионалне организације које оснивају судије и којима све судије могу слободно да приступе значајно доприносе одбрани оних права која судије уживају на основу њиховог закона, и посебно у односу према властима и органима који су укључени у доношење одлука које се на њих односе.

1.8. Судије се преко својих представника и професионалних организација укључују у доношење одлука у вези са судском управом и одређивањем и распоређивањем средстава потребних за судску управу на државном и локалном нивоу. Исто тако, од судија се тражи мишљење о плановима за измјену закона о судијама и утврђивању њихових плата и социјалног осигурања.

2. Избор, запошљавање, основна обука

2.1. Према одредбама закона поводом избора и запошљавања судија од стране независног органа или савјета, избор кандидата заснива се на њиховој способности слободне и непристрасне процјене правних питања о којима ће одлучивати и примјене права уз поштовање достојанства личности. Законом се искључује могућност одбијања кандидата само због њиховог пола, етничке или социјалне припадности, филозофских и политичких ставова или вјероисповијести.

2.2. Законом се предвиђају услови за избор, који у виду захтјева везаних за стручну спрему или претходно искуство зајемчују посебну способност за обављање судијских дужности.

2.3. Законом се, путем одговарајуће обуке на терет државе, обезбјеђује припрема изабраних кандидата за ефикасно обављање судијских дужности. Орган поменут у ставу 1.3 осигурава одговарајући квалитет образовних програма и организације која их спроводи, у свијетлу захтјева слободоумности, стручности и независности, који су везани за обављање судијске дужности.

3. Именовање и сталност

3.1. Одлуку о именовању одабраног кандидата или кандидаткиње на мјесто судије и распоређивању у одређени суд доноси независни орган поменут у ставу 1.3 или се одлука доноси на при-

једлог или препоруку овог органа, с његовом сагласношћу или на основу његовог мишљења.

3.2. Закон утврђује и околности под којима претходне активности кандидата или кандидаткиње или његових или њених блиских сродника могу, због легитимних и објективних сумњи у непристрасност и независност дотичног кандидата или кандидаткиње, представљати препреку за његово или њено именовање у суд.

3.3. Тамо гдје поступак запошљавања судије захтијева пробни рад, обавезно краткотрајан, нпр. послје именовања на мјесто судије, али прије потврђивања на сталном положају, или тамо гдје се судија запошљава на одређено вријеме подложно продужењу, одлуку да се судија не прими у стални радни однос, односно да се не продужи период именовања, може донијети једино независни орган поменут у ставу 1.3 или се таква одлука доноси на његов приједлог, препоруку, с његовом сагласношћу или на основу његовог мишљења. Одредбе става 1.4 примјењују се и на лице на пробном раду.

3.4. У начелу, судија који већ ради у суду не може се распоредити на неку другу судијску функцију или премјестити било гдје, чак и на основу унапријеђења, ако на то добровољно не пристане. Изузеци од овог начела дозвољени су једино ако је премјештај судије врста дисциплинске санкције, у случају законите измјене судског система и у случају привременог распоређивања у сусједни суд ради испомоћи, при чему се законом изричито ограничава максимално трајање таквог задатка, што не доводи у питање примјену одредби става 1.4.

4. Напредовање у каријери

4.1. Када се не заснива на дужини радног стажа, систем унапређења заснива се искључиво на показаном квалитету рада и савјесном обављању судијских дужности, што објективно процијењује један или неколико судија и о чему се разговара са дотичним судијом. Одлуке о напредовању затим доноси орган поменут у ставу 1.3, или се оне доnose на његов приједлог или уз његов пристанак. Судије које нису предложене за унапређење морају имати право да поднесу приговор овом органу.

4.2. Судије слободно обављају дјелатности ван свог судијског мандата, укључујући оне које су отјелотворење њихових права као грађана. Ова

слобода се не смије ограничавати, осим уколико су ове дјелатности неспојиве с повјерењем у судију, односно његову/њену непристрасност и независност или његову или њену обавезу да у предметима поступа пажљиво и у разумном року. Обављање вансудијске дјелатности која доноси приход, осим литерарне или умјетничке, мора се одобрити унапријед у складу са законским условима.

4.3. Судије се морају уздржати од сваког понашања, поступка или изражавања које може утицати на повјерење у њихову независност и непристрасност.

4.4. Судијама закон зајемчује одржавање и усавршавање њихових знања, техничких, као и друштвених и културних, која су им потребна за обављање њихових дужности, путем редовног приступа обуци коју држава плаћа и чију организацију обезбјеђује, поштујући при том услове предочене у ставу 2.3.

5. Одговорност

5.1. Уколико судија прекрши неку од дужности изричито прописаних законом, може му/јој се изрећи санкција једино на основу одлуке доносиоца по приједлогу, препоруци или уз сагласност трибунала или другог органа, који чини најмање половина изабраних судија, у оквиру поступка уз потпуно поштовање права на саслушање странака, у коме судија против кога се поступак води мора имати право на заступника. Законом се предвиђају санкције које се могу изрећи, а приликом њиховог изрицања примјењује се начело пропорционалности. Одлука извршног органа, трибунала, односно органа који изриче санкцију, као што се овдје предвиђа, подложна је испитивању од стране више судске инстанце.

5.2. Држава мора да гарантује накнаду неоправдано претрпљене штете, настале као посљедица одлуке или понашања судије приликом обављања његових/њених дужности. Законом се може предвидјети да држава може, у одређеном року, покренути поступак за регрес од судије у случају тешког и неопростивог кршења правила која уређују обављање судијских дужности. Подношењу тужбе надлежном суду мора претходити договор с органом предвиђеном у ставу 1.3.

5.3. Свако мора имати право на подношење жалбе без посебних формалности независном органу због незаконитог поступања (неправде, судске заблуде) у конкретном случају. Овај орган

треба да буде овлашћен да, када на основу пажљиве и исцрпне анализе установи да је до повреде несумњиво дошло грешком судије, као што је то предвиђено у ставу 5.1, проследи ствар дисциплинском органу, или да то барем препоручи органу који је по закону надлежан.

6. Плата и социјално осигурање

6.1. Професионалне судије имају право на плату чији се износ утврђује тако да се судије заштите од притисака на њихово одлучивање и, уопште, понашање у оквиру њихових надлежности, што угрожава њихову независност и непристрасност.

6.2. Плата може да варира зависно од дужине радног стажа, природе посла који судија обавља и висине одговорности, што се процјењује према транспарентним мјерилима.

6.3. Законом се професионалним судијама гарантује заштита од социјалних ризика, као што су болест, материнство, инвалидност, старост и смрт.

6.4. Законом се посебно осигурава да судије које су достигле старост за пензију, а које су обављале судијске дужности у одређеном периоду, имају право на пензију, чији износ мора да буде што приближнији износу њихове посљедње судијске плате.

7. Престанак функције

7.1. Судији трајно престаје функција на основу подношења оставке, медицинског налаза о физичкој неспособности, достизања старосне границе, истеком законски утврђеног мандата или на основу разрешења које се проглашава у поступку предвиђеном у ставу 5.1.

7.2. Постојање неког од разлога предвиђених у ставу 7.1, осим достизања старосне границе или истека законски утврђеног мандата, мора утврдити орган поменут у ставу 1.3.

„Независан и непристрастан суд: међународни стандарди“, приредила и превела Теа Горјанц-Прелевић, Подгорица: Центар за обуку судија РСЈ, 2001.

* * *

ИЗДАВАЧ
ДРУШТВО СУДИЈА СРБИЈЕ, Београд

УРЕДНИК
Љубица Павловић, саветник у Врховном суду Србије

РЕДАКЦИЈА
Омер Хаџиомеровић, председник Друштва Судија Србије
Драгана Бољевић, ??????

Лектор
Проф. Живојин Павловић

Графичко обликовање
Денис Викић

Тираж
1.200 примерака